

STADSGEZELSCHAP PS|THEATER

jaarverslag 2023

INHOUDSOPGAVE

1 INTRODUCTIE: IN BEWEGING	p. 2
2 PROJECTEN: WIJ, DE STAD	p. 3
2.1 WIJ ZIJN DE STAD	p. 3
2.2 TWAALF	p. 3
2.3 VOORUITBLIK 2024	p. 4
3 OVERIGE THEATERPROJECTEN	p. 5
3.1 STADSKIJKERS	p. 5
3.2 ANDERS	p. 6
3.3 EN TOCH BLIJVEN WE HET DOEN	p. 6
3.4 ACHT	p. 6
3.5 NIET ZOMAAR VOORBIJ	p. 7
4 ORGANISATIE	p. 8
4.1 IN BEWEGING	p. 8
4.2 VERSLAG RAAD VAN TOEZICHT	p. 9
4.3 TEAM	p. 10
4.4 2023 WERD GEMAAKT DOOR	p. 10
5 TOELICHTING JAARREKENING 2023	p. 11

1 | INTRODUCTIE: IN BEWEGING

Er verschijnen spontaan zweetdruppeltjes op de voorhoofden van het publiek als theatermaker Brecht Hermans tijdens de voorstelling TWAALF blij aankondigt dat we een CITO-toets gaan maken. We hoeven ons nergens zorgen om te maken, drukt Brecht ons op het hart. Het is immers maar een toets. Maar aan het zenuwachtige lachen en het opgewonden gefluister te horen, roept dit moment uit TWAALF meteen heel veel herinneringen op. Goede én slechte.

In november 2023 speelde TWAALF van stadsgezelschap PS|theater in de Makerscentrale. Het was de eerste voorstelling in onze reeks over kansen in het onderwijs én de eerste voorstelling op onze nieuwe thuisbasis. Wat was het heerlijk om het publiek (eindelijk) deelgenoot te maken van ons onderzoek naar kansen in het onderwijs en de verhalen die wij hierover ophaalden bij leerlingen, studenten, docenten, onderwijsbeleidsmakers en ervaringsdeskundigen te kunnen delen. Dat wij weer kunnen werken, ontmoeten, maken en ontvangen vanuit een inspirerende thuisbasis in het hart van Leiden is een feest. In dit jaarverslag nemen we u graag mee in onze bevindingen, de veelheid aan projecten, onze prestaties en uitdagingen.

In hoofdstuk 2 leest u meer over onze projecten die we in 2023 hebben gerealiseerd in het kader van ons thema 'kansen in het onderwijs'. Dit thema is omvangrijk en vraagt om vanuit verschillende invalshoeken benaderd en vanuit meerdere perspectieven bekeken te worden. Daarbij komt dat de samenwerking met onderwijspartners tijd en aandacht vraagt. Om een zo impactrijk en compleet verhaal te kunnen vertellen, hebben wij besloten om niet alle projecten (naast TWAALF zijn dit ZESTIEN, EENENTWINTIG en MAHFOUD) in 2023 uit te laten komen, maar dit ook deels te doen in 2024. Daarom geven we in dit jaarverslag ook een vooruitblik op de projecten van volgend jaar, aangezien de veldonderzoeken en voorbereiding daarvan voor een belangrijk deel in 2023 plaatsvonden. Het spel WIJ ZIJN DE STAD is doorontwikkeld en inmiddels is er ook een Engelstalige variant en een versie voor jongeren. Mede hierdoor spelen wij het levensgrote gezelschapsspel nu door heel Nederland.

In hoofdstuk 3 gaan we in op de overige projecten die we in 2023 hebben ontwikkeld en uitgevoerd. Voor stadsgezelschap PS|theater is het steeds vanzelfsprekender om, naast de projecten die wij autonoom ontwikkelen, ook projecten en producties

te creëren in samenwerking met en/of in opdracht van andere organisaties. Door trouw te blijven aan onze werkwijze en te zoeken naar de beste vorm om een verhaal te vertellen, zorgen we ervoor dat deze projecten onze signatuur hebben. Deze projecten zorgen ervoor dat wij ook steeds vaker buiten de Leidse regio zichtbaar zijn en hierdoor bereiken wij ook nieuwe deelnemers en een nieuw publiek. ONZE GROND was één van de voorbeelden in het rapport 'In de Schijnwerpers' van Berenschot over culturele bijdragen aan maatschappelijke opgaven, in opdracht van de Tweede Kamer. PS|theater zich zo meer en meer tot een stadsgezelschap met een breed bereik.

In hoofdstuk 4 staan we stil bij de organisatie van PS|theater en de ontwikkeling ervan. Een organisatie die volop in beweging is. We werken in onze projecten samen met nieuwe spelers, schrijvers en theatermakers. We speelden in weilanden, op schoolplein, op congressen. En steeds ontmoeten we nieuwe mensen die op een of andere manier geraakt worden door onze projecten en het thema dat we aankaarten. Maar naast de ontwikkelingen op sociaal artistiek gebied, blijven er ook uitdagingen zoals het creëren van een gezonde financiële basis voor de organisatie en de zoektocht naar een duurzame huisvesting die passend is bij onze positie als stadsgezelschap.

Ons publiek was niet aan het zweten boven hun CITO-toets bij TWAALF. In 2023 stapten verschillende mensen op het spelbord van WIJ ZIJN DE STAD om te ervaren hoe het is om altijd 1-0 achter te staan. Studenten blikten terug op het allesbepalende groep-acht-jaar in ACHT en maakten een statement tijdens EN TOCH BLIJVEN WE HET DOEN. Boeren en klimaativisten zaten naast elkaar bij ANDERS en mensen deelden hun verhalen hoe de corona-periode hun leven veranderde in NIET ZOMAAR VOORBIJ. In al die projecten deelden we verhalen, stelden we vragen en vergroten zo het onderling begrip. Grote maatschappelijke thema's en persoonlijke, ontroerende verhalen kwamen samen. Zo brachten wij, ook in 2023, mensen in beweging, dichter naar elkaar toe.

2 | PROJECTEN: WIJ, DE STAD

2.1 | WIJ ZIJN DE STAD

- januari-december 2023
- 53 speelbeurten | 795 deelnemers
- Speelplekken: Bureau Leerrecht, Cargill (Bergen op Zoom), Cargill (Egmond aan Zee), Cargill (Rotterdam), Daltonschool Oegstgeest, Da Vinci College Kagerstraat, Druckerfonds, FNV, Gemeente Leiden (afdeling handhaving), Gemeente Leiden (gemeenteraad), Gemeente Leiden (Week van de gelijke kansen), Gemeente Rotterdam, Gemeente Utrecht, Hogeschool Leiden (Leren met de Stad), Hogeschool Leiden (PABO), International Community Arts Festival, Internationale Schakel Klas, MBO Rijnland (Sociaal Werk), MBO Theaterschool, Ministerie van Financiën, Stadkamer Zwolle, VSB Fonds.
- Concept en research: Julia Schmitz, Pepijn Smit, Erica Smits, José Warmerdam-van Beek | Regie en tekst: Pepijn Smit | Spel: Joost van Dooren, Rian Evers, Tamar Lagas, Jiska Mensink, Abdallah Omar Mohamed, Anne Reitsma, Judith Schuur, David Schwarz | Vormgeving: José Warmerdam-van Beek | Audiomaker: Rian Evers | Productie: Marijn Maurits, Tamar Lagas | Met dank aan: de vertellers, donateurs WIJ ZIJN DE STAD

“Het is nu 2023. Als je geboren bent in de Professorennwijk zet je 6 stippen op je dobbelsteen. Als je geboren bent in de Merenwijk zet je er 3. Zet 1 stip als je in Meerburg geboren bent.”

PS|theater ontwikkelde in 2021 het levensgrote gezelschapsspel WIJ ZIJN DE STAD om grip te krijgen op het systeem dat kansenongelijkheid veroorzaakt en in stand houdt. In eerste instantie zetten wij het spel in als veldonderzoek om op verschillende plekken en met verschillende organisaties het gesprek aan te gaan over de thematiek. Op die manier dient WIJ ZIJN DE STAD als opmaat naar nieuwe ontmoetingen en gesprekken over kansen.

In 2023 hebben we het spel, in het kader van het themajaar ‘Kansen in het onderwijs’, bij verschillende onderwijsinstellingen gespeeld in de Leidse regio en daarbuiten. Leerkrachten, onderwijsmedewerkers, leerlingen, studenten en directies speelden zodoende het spel. Het resultaat van het spel is vaak tweeledig: voor mensen die leven in een kansrijke situatie is het echt een eye-opener (ik wist niet dat de daar waar je wieg staat zo doorwerkt in het verdere leven), terwijl mensen die niet in die situatie leven, hun verhalen een podium zien krijgen. Doordat er vaak in

gemengde teams maakten de deelnemers ook kennis met elkaars verhalen en perspectieven.

Tegelijkertijd speelt WIJ ZIJN DE STAD met grote regelmaat bij uiteenlopende organisaties. PS|theater wordt gevraagd door gemeenten, bedrijven, festivals en organisaties door heel Nederland om het spel te spelen met managers en medewerkers. Door de terugkerende vraag hebben we inmiddels ook een Engelstalige versie van WIJ ZIJN DE STAD en een versie die is toegespitst op jongeren. Daarnaast maken we op verzoek regionale varianten. Door het spel op zoveel plekken te spelen, verbreden wij niet alleen ons netwerk en bereik, maar maken wij ook kennis met heel veel verhalen. Deze zijn weer een inspiratie voor komende projecten.

2.2 | TWAALF: documentair theater over de sprong van je leven

- veldonderzoek: januari-oktober 2023, uitvoeringen: 8 t/m 12 november 2023
- 5 speelbeurten | 177 bezoekers | 11 betrokkenen
- Locatie: Makerscentrale, Leiden
- Partner: Stichting Leergeld
- Veldonderzoek, concept, spel en muziek: Rian Evers en Brecht Hermans | Eindregie: Tijs Huys | dramaturgie: Erica Smits | Advies: Pepijn Smit | Vormgeving: Marijn Maurits en Tijs Huys | Muziek: Ralf Gerritse | Productie: Marijn Maurits | Met dank aan: de kinderen en hun ouders van wie we dit bijzondere jaar mochten volgen, de onderwijsprofessionals die hun ervaringen (en frustraties) met ons wilden delen.

Theatermakers Rian Evers en Brecht Hermans volgden een jaar lang vier uiteenlopende gezinnen van wie een kind de stap maakte van de basisschool naar de middelbare school. Zo ontmoetten zij Isa, Diza, William en Stine, hun ouders en andere familieleden, leerkrachten. Zij waren getuige van een bijzonder jaar: van schooladvies naar cito-toets, van open dagen en vele gesprekken aan de keukentafel, van de eindmusical en nieuwe route naar school oefenen.

Vanuit die verhalen maakten zij TWAALF: een theatrale documentaire over het toetsingssysteem en de sprong die allesbepalend is voor de kansen die je de rest van je leven zult hebben. In de Makerscentrale, in het hart van Leiden, vertelden Brecht en Rian over hun gezinnen, lieten ze fragmenten horen van de gevolgde kinderen, ouders en docenten. Ze lieten het publiek een CITO-toets maken met vragen over het onderwijssysteem en maakten muziek.

Zo kreeg het publiek een inkijkje in het bijzondere jaar dat deze gezinnen door hebben gemaakt. Terwijl de kinderen zich voorbereiden om een volgende stap richting de toekomst te zetten, moeten de ouders vooral een stap naar achter zetten en het verleden loslaten.

Tijdens het onderzoek voor TWAALF spraken we ook met andere leerkrachten, experts en hulpverleners. Via die gesprekken kregen we steeds meer zicht op de knelpunten in het onderwijssysteem. Zo leerden we dat – simpel gezegd – het onderwijssysteem voor ongeveer 80% van de leerlingen best goed werkt. Natuurlijk, ieder kind heeft zo zijn eigen uitdagingen, maar zolang er een goede basis thuis is en op school, zijn die uitdagingen te ondervangen. Maar voor 20% van de kinderen is dat niet het geval. Wij wilden die kinderen ook een stem geven in onze voorstelling. Het was weliswaar (ondanks dat we hier intensief naar hebben gezocht) niet gelukt om deze gezinnen te betrekken in ons veldonderzoek. Maar via de experts, leerkrachten, hulpverleners en onze eigen omgeving kwamen we toch in aanraking met deze verhalen. In TWAALF noemden we hem Sem.

“Sem is een lieve, stille jongen met dyscalculie. Hij zit in een drukke klas met een tijdelijke leerkracht. Sem zou gebaat zijn bij iedere dag extra oefenen, maar daar is op school geen ruimte voor en thuis ook niet. Zijn moeder staat er alleen voor met nog drie jonge kinderen. Zij heeft haar handen al vol aan de eindjes aan elkaar knopen.

Maar we hoorden ook de verhalen van de Sem die hoogbegaafd is, maar door perfectionisme en faalangst bij iedere toets dichtklapt. Van de Sem die zich misdraagt in de klas omdat er thuis te veel aan de hand is. Een vader in de gevangenis en een moeder die tot in de late uren moet schoonmaken om de rekeningen te kunnen betalen. Van de Sem die nauwelijks kan praten in de kleuterklas en gebaat zou zijn bij kleine klassen en persoonlijke aandacht van speciaal onderwijs. Maar waarvan de ouders zich schamen en het probleem ontkennen. Van de Sem die niet aan schoolwerk toekomt omdat je op een lege maag niet kunt leren. Van de Sem die achter de bus aan fietst, omdat niemand de snelste route naar school heeft gewezen.”

TWAALF is een theatervoorstelling geworden die zowel vragen stelde over het complexe thema over onderwijs, als een liefdevol portret schetste over de bijzondere rite de passage van onze vier gezinnen. Met TWAALF bereikten wij docenten en beleidsmakers en ook veel ouders (en hun kinderen) die nu met deze belangrijke stap te maken hebben.

2.3 | VELDONDERZOEKEN KANSEN IN HET ONDERWIJS

Zoals geschreven in de inleiding, hebben wij ervoor gekozen om het omvangrijke thema ‘kansen in het onderwijs’ vanuit verschillende perspectieven te belichten. Hiervoor richten wij ons op drie leeftijdsfases die bepalend zijn in de onderwijsloopbaan en van invloed zijn op het verloop van het verdere leven. Zoals beschreven richtten wij ons in TWAALF op de overgang van basisschool naar middelbare school.

In september en oktober 2023 waren theaterschrijver Aron Goossens en theatermaker Tamar Lagas een maand lang artists-in-school op het Leidse Da Vinci College Lammenschans. Op deze vmbo-school zijn zij op zoek gegaan naar de verhalen van het vmbo. Hiervoor hebben Aron en Tamar zich laten rondleiden door leerlingen, zijn meegelopen met verschillende docenten, hebben zelf lessen gegeven en ontwierpen een artistieke interventie. Zo brachten zij de dromen, ambities, hobbels en kansen van de leerlingen, docenten en ouders in kaart en stelden de vraag: wat moet de wereld van jou weten?

Dit programma is samengesteld door de theatermakers in samenwerking met docenten van het Da Vinci College Lammenschans. Voor hen was het belangrijk om mee te werken aan dit project, omdat zij veel vooroordelen zien bij leerlingen, docenten en ouders van andere scholen, maar ook intern. Het stigma van het vmbo is groot en al langere tijd zochten zij een middel om de verhalen van hun school te ontsluiten voor een groter publiek.

De verhalen die de theatermakers hebben opgehaald, zijn in de maanden na hun residentie door Aron verwerkt tot de theatertekst ZESTIEN. Tamar maakte het concept van deze voorstelling die in 2024 op middelbare scholen in de klas speelt. We spelen de voorstelling niet alleen op vmbo-scholen maar ook bij andere onderwijsniveaus.

De aanloop van het project duurde wel veel langer dan van tevoren gedacht, omdat de school het moeilijk ingepast kreeg in haar programma. Hierdoor moest het hele project verschoven worden en speelt de voorstelling dus pas in 2024. Op het moment van schrijven van dit jaarverslag, speelt de voorstelling op middelbare scholen in Leiden en de regio voor de bovenbouw.

In EENENTWINTIG staan we stil bij het moment dat je er (voor het eerst) alleen voorstaat en 1000 ballen in de lucht moet houden om het pad dat je hebt gekozen zo goed mogelijk te kunnen bewandelen.

Juist op deze momenten wordt het pijnlijk duidelijk hoe groot de verschillen in kansen zijn: lang niet iedereen heeft de mogelijkheid om het eerst eens een jaartje aan te kijken, of kan terugvallen op een financiële stabiele omgeving. Velen krijgen te maken met vooroordelen en discriminatie vanwege culturele achtergrond, opleidingsniveau, geaardheid of anderszins.

Theatermakers Julia Schmitz en Stijn Dijkema gingen in gesprek met 21-jarigen van MBO-, HBO- en WO-opleidingen over (prestatie)druk, mentaal welzijn en over de vraag hoe het is om 21 te zijn in deze tijd. Op het moment van schrijven van dit jaarverslag, speelt de voorstelling in een studentenhuus. De voorstelling raakt jong en oud. Als onderdeel van de voorstelling vindt er een ontmoeting plaats tussen studenten met verschillende onderwijsachtergronden, tussen studenten en mensen uit andere generaties en studenten en hun ouders. Hierin wordt er door mensen uit verschillende leefwerelden met elkaar gesproken over het (kunnen) omgaan met prestatiedruk en mentaal welzijn.

Alle verhalen en bevindingen uit TWAALF, ZESTIEN en EENENTWINTIG hebben ons steeds meer inzicht gegeven in het onderwijssysteem. In de knelpunten in het systeem, in de kansen die sommige leerlingen wel krijgen of niet krijgen, in de aansluiting die door andere leerlingen juist gemist wordt. En zo begonnen we in 2023 óók aan de voorbereiding voor MAHFOUD, de nieuwe locatieproductie over vallen en opstaan in het onderwijs.

3 | OVERIGE THEATERPROJECTEN

3.1 | STADSKIJKERS

- januari tot en met december 2023
- 15 betrokkenen
- i.s.m. diverse culturele instellingen in Leiden
- onder leiding van: Erica Smits en Julia Schmitz

In 2021 is PS|theater van start gegaan met STADSKIJKERS: een groep Leidenaren met verschillende achtergronden, die kennismaken met het brede Leidse cultuuraanbod.

In 2023 hebben we opnieuw ingezet op het werven van nieuwe deelnemers. Dat heeft zeker zijn vruchten afgeworpen, want het afgelopen jaar is de groep steeds groter geworden. We bereiken met name mensen die zich weleens eenzaam voelen en lang niet altijd de energie hebben om zelfstandig een culturele activiteit te bezoeken. Doordat we dit jaar ook meer continuïteit hadden in het programma (waardoor we elkaar dus vaker zagen), werd de groep steeds hechter en trouwer.

We hebben uiteenlopende disciplines bezocht: theater, muziek, film, etc. In de praktijk merkten we dat met name de toneelvoorstellingen het meeste stof tot napraten boden. Daarnaast zagen we dat de groep met name een 'sociale drempel' ervaart in het bezoeken van kunst en cultuur. Juist het gezelschap van de STADSKIJKERS geeft het zetje om er op uit te gaan, nieuwe plekken te bezoeken, onverwacht aanbod te ontdekken en mensen te ontmoeten.

Hoe waardevol ook de bezoeken en de ontmoetingen ook waren, hebben we eind 2023 besloten STADSKIJKERS niet voort te zetten. Het lukte ons onvoldoende om een diversiteit in de groep aan te brengen en het organiseren van STADSKIJKERS was intensief voor de organisatie. Het effect van STADSKIJKERS is gelukkig wel blijvend. Sommige deelnemers zijn als vrijwilliger nog steeds verbonden aan PS|theater. Bovendien gaat de groep inmiddels zelfstandig verder en bezoekt zij op eigen initiatief gezamenlijk voorstellingen.

3.2 | ANDERS

- september 2023
- Kaasboerderij Captein, Zoeterwoude | De Boerinn, Kamerik
- 4 speelbeurten | 430 bezoekers
- Regie en tekst: Pepijn Smit | Dramaturgie: Erica Smits | Spel: Wil van der Meer | Gespreksleiding: Mieke Spaans | Vormgeving: Maartje Prins | Sound design: Ralf Gerritse | Research: Gioia Tolmeijer

in opdracht van en samenwerking met Bestuurlijk Platform Groene Hart

Na de succesvolle locatieproductie ONZE GROND (2021) heeft het Bestuurlijk Platform Groene Hart PS| theater gevraagd om een nieuw programma te ontwikkelen. Hierin wilden zij bewoners en gebruikers van het Groene Hart op een actieve manier betrokken worden in het gesprek over de transitie van het landelijk gebied. Hieruit is de theatersolo ANDERS ontstaan. De première vond plaats in september 2023 tijdens het Groene Hart Festival. In 2024 wordt de voorstelling hernomen op verschillende locaties in het Groene Hart.

"Ik ben niet zo'n protesteerder.
Een demonstrant.
Ik demonstreer niet, ik doe gewoon.
Je bed uit, je werk doen, gaan slapen.
Dat ben ik. Al mijn hele leven. Gewoon.
En dan niet van 'doe maar gewoon want dan doe je al gek genoeg'.
Want ik doe gewoon, niet gek."

Stefan Anders (gespeeld door acteur Wil van der Meer) heeft zijn stoel gezet op het weiland waar hij al zijn hele leven op uitkijkt. Deze grond wil de gemeente opofferen voor een gigantisch distributiecentrum. Boerderijen, bomen, weidevogels en alles wat deze plek in het Groene Hart uniek maakt, moeten plaatsmaken voor een project dat niemand in zijn achtertuin wil. Stefan gaat zitten en besluit pas weg te gaan als hij gehoord is. Zijn protest is begonnen.

In ANDERS wordt het verhaal verteld van bezorgde burgers die hun omgeving zien veranderen, betrokken burgers die vinden dat er eindelijk iets moet gaan gebeuren en bange burgers die niet gehoord worden. Vandaag laten ze hun stem horen.

ANDERS is theater én een dialoog met het publiek geworden. Versneden met de monoloog zijn er momenten dat het publiek met elkaar in gesprek gaat over veranderingen in de eigen omgeving en hoe je daarop reageert. De voorstelling trok boeren en activisten, natuurbeschermers en projectontwikkelaars. Doordat zij naast elkaar op de tribune zaten, ontstond er al snel een gesprek met elkaar dat voorbij de vooroordelen gaat.

In 2024 en 2025 speelt ANDERS in verschillende gemeentes in het Groene Hart en op verzoek op congressen en andere gelegenheden. Dit zorgt ervoor dat het bereik van onze projecten (letterlijk)

steeds groter wordt en geeft de kans om een nieuw publiek aan ons te binden.

3.3 | EN TOCH BLIJVEN WE HET DOEN

mei 2023

2 speelbeurten | 58 bezoekers | 7 betrokkenen

Studio Moio, Leiden-Noord

Regie: Tamar Lagas, Rian Evers | Dramaturgie: Erica

Smits | Productie: Marijn Maurits | van en met:

jongeren Studio Moio: Yassine, Jim, Tamara, Adnan, Florianne, Deega, Leon

in samenwerking met Studio Moio en Theater na de Dam

"Wanneer kan je je niet meer stilhouden?

Wanneer is je dagboek niet meer groot genoeg?

Wanneer moet je van je zolderkamer af komen en naar buiten toe treden?"

Met de studenten van Studio Moio lazen theatermakers Tamar Lagas en Rian Evers dagboeken uit de Tweede Wereldoorlog. En we spraken met de dochter van Han de Wilde, schrijver van een bekend oorlogsdagboek. Zo kregen we een indruk van het normale leven in tijd van onderdrukking. We lazen hoe ieder zich op zijn eigen manier (groot of klein) verzette tegen de bezetting. Daarnaast schreven de studenten hun eigen verhalen in dagboeken en spraken ze voicememo's in met gedachten over vrijheid en verzet.

"Want we blijven ons uitspreken.

We blijven ons uiten.

Alleen dan kunnen we zelf bepalen hoe ons verhaal verteld wordt."

EN TOCH BLIJVEN WE HET DOEN werd een theatrale installatie met audio en live gemaakte kunstwerken door de studenten van Studio Moio. Het publiek werd gevraagd om hun zorgen op kaartjes te schrijven. De studenten vertaalden deze zorgen on the spot in geschreven, geschilderde, getekende en AI-generateerde kunstwerken.

Tijdens de veertiende editie van Theater Na de Dam zetten bijna 300 jongeren in 42 projecten door heel Nederland zich in om 4 mei 2023 van betekenis te voorzien. Van Sittard tot Groningen en van Leiden tot Enschede klinken voor even de stemmen van toen in het nu.

3.4 | ACHT

• juni en november 2023

• 4 speelbeurten | 234 bezoekers | 8 betrokkenen

• Pesthuis Leiden | Makerscentrale, Leiden |
Academie Tilburg

4 | ORGANISATIE

4.1 | IN BEWEGING

2023 was een jaar van beweging.

Het werken met nieuwe makers, acteurs en schrijvers gaf ons allerlei inspiratie, bracht nieuwe samenwerkingen en waren leerzame ervaringen. Het (opnieuw) verhuizen bracht ons naar een nieuwe plek in de stad en zorgde ervoor dat we weer een meer zichtbare positie kregen.

Het schrijven van het meerjarenplan van Fonds Podiumkunsten hielp ons onze projecten voor de toekomst aan te scherpen en bracht ons in contact met nieuwe partners.

Het maken en spelen van voorstellingen leidde ons naar nieuwe verhalen, nieuwe plekken en nieuw publiek, binnen en buiten Leiden.

Wij kijken met trots naar de projecten en theaterproducties van 2023. Deze hebben uiteenlopende doelgroepen bereikt en we hebben nieuwe bezoekers mogen ontvangen en betrekken. De projecten en producties hebben bereikt dat we op verschillende manieren, op verschillende plekken en met verschillende mensen het gesprek over de groeiende kloof tussen kansarm en kansrijk op gang hebben gebracht.

We hebben dat kunnen doen dankzij ons betrokken team aan medewerkers, dankzij partners en fondsen binnen en buiten Leiden en dankzij de vele mensen die als bezoeker of betrokkene onze projecten zagen en mogelijk maakten.

Voor 2024 en de jaren erna hebben we dan ook veel vertrouwen in de urgentie van onze projecten en de samenwerkingen met partners. Vanuit overheden, instellingen, scholen en bedrijven is de vraag naar onze projecten en samenwerkingen groot. We merken dat ons vermogen om via artistieke interventies en theatrale projecten maatschappelijke onderwerpen in een nieuw daglicht te zetten wordt gewaardeerd in verschillende sectoren.

Met WIJ, DE STAD brengt PS|theater beweging. Maar wij hebben ook zorgen.

Financiële basis en continuïteit

Het afgelopen jaar heeft, voor wat betreft de organisatie, in het teken gestaan van een doorgaande zoektocht naar een gezonde financiële basis. Voor de zomer van 2023 heeft (wéér) een uitvoerige lobby plaatsgevonden met betrekking tot de structurele ondersteuning vanuit de gemeente

Leiden en er zijn volop gesprekken gevoerd over fair pay. Als stadsgesellschaft is een continue aanwezigheid en zichtbaarheid in de stad – met breed bereik binnen en buiten de stadsgrenzen – van belang om onze inbedding en publieksbereik te kunnen blijven ontwikkelen.

Maar die continuïteit kan niet als er geen gezonde financiële basis is. Het luiden van de noodklok heeft voor een tijdelijke oplossing voor 2024 gezorgd, maar het is wachten op een structurele en stabiele oplossing voor de toekomst.

De verschillende projecten hebben wij kunnen realiseren door projectbijdragen van partners, subsidiënten en opdrachtgevers. We zijn als team en bestuur professioneel, ervaren en goed op elkaar ingespeeld om in korte tijd (subsidie-)aanvragen op te stellen. Dat maakt dat het ons – samen met ons netwerk van verschillende partijen – al jaren lukt om projecten tot stand te brengen. Ook in 2023, mede doordat het VSB fonds en Fonds 1818 het meerjarenproject WIJ, DE STAD (over kansenongelijkheid in Nederland) ondersteunen. Deze incidentele subsidies zijn echter bedoeld voor het opzetten uitvoeren van onze projecten en hier kunnen we de basisorganisatie niet mee in stand te houden. Dit fundament is cruciaal voor het voortbestaan en de werking van PS|theater, waaronder het aanvragen (en afronden) van projectsubsidies die een flinke tijdsinvestering vragen van het bestuur.

Bezetting

Om onze projecten te kunnen uitvoeren, betrekken we diverse medewerkers op projectbasis. In de praktijk merken we dat het steeds lastiger wordt om bijvoorbeeld technici en productiemedewerkers te vinden. Met name deze medewerkers hebben vaak volle agenda's en vragen bovendien soms fikse uurtarieven die in onze begroting niet haalbaar zijn. Toch zijn dergelijke medewerkers noodzakelijk in het realiseren van theatervoorstellingen op locatie.

Fair Practice (in de praktijk)

We zijn een kleine organisatie met grote dromen. Met onze medewerkers weten we uiteenlopende projecten te realiseren. Hoewel we dat met veel bevlogenheid doen, merken we ook dat de werkdruk toeneemt.

Vaste medewerkers en medewerkers op projectbasis vragen bovendien, volkomen terecht, om een vergoeding die past bij de Fair Practice Code. Als organisatie onderschrijven we het belang van deze Code ten volle, maar merken we ook dat de

gevraagde honoraria en uurtarieven niet altijd haalbaar zijn.

Er zijn dus nog wel een aantal stappen te zetten, die ook zeker te maken met bovenstaande zorg over onze financiële basis. Die is nodig om de benodigde stappen te kunnen zetten met betrekken tot goed en gezond werkgeverschap en opdrachtgeverschap.

Huisvesting

Naast de financiële basis is er ook de letterlijke basis. Nadat wij vrij onverhoopt in 2022 het pandje in de Raamsteeg in Leiden moesten verlaten, kwamen wij in een voormalige middelbare school in Leiden Zuidwest terecht. Ondanks de ruimte die wij daar hadden, kleeften er ook grote nadelen aan deze locatie: het was tijdelijk zonder vooruitzicht (waardoor wij niets in de wijk konden opbouwen), het gebouw was nogal verstopt (wat onze zichtbaarheid als stadsgezelschap in de weg stond) en enkele huurders veroorzaakten overlast (wat het werken op deze plek soms lastig en zelfs onmogelijk maakte).

Dit betekende dat wij nog geen jaar later opnieuw verhuisden. Terug naar het centrum van Leiden en naar een gebouw dat in veel opzichten aansluit bij wie wij als gezelschap zijn: het voormalige Stadsbouwhuis aan de Langegracht. In juli verhuisden wij naar deze mooie plek, alwaar wij kantoor houden, (deels) kunnen repeteren en kleine uitvoeringen kunnen geven. Naast PS|theater zijn er verschillende andere makers en kleine ondernemers en 100 studenten gevestigd en heeft het gebouw inmiddels de naam: MakersCentrale. Dit zorgt voor nieuwe kruisbestuivingen. Maar uiteindelijk is ook deze ruimte tijdelijk en zullen we hier waarschijnlijk in 2025 weer uit moeten. Het vooruitzicht op een Makers/Ambachtenhuis op het naastgelegen Ambachtsplein zijn interessant, maar veel is nog onduidelijk. Hierover blijven wij in gesprek met de gemeente en de projectontwikkelaar.

4.2 | VERSLAG DOOR DE RAAD VAN TOEZICHT

Inhoudelijke reflectie

PS|theater is in beweging! Inhoudelijk én maatschappelijk de goede kant op. De leden van de Raad van Toezicht zijn trots op én krijgen koude rillingen van de indrukwekkende verhalen en voorstellingen die de makers van PS|theater brengen. PS|theater verwerft landelijk aanzien én impact met het betekenisvolle sociaal-artistische theater en de bijdragen aan maatschappelijke opgaven die daarmee worden geleverd. Kansenongelijkheid staat op de publieke agenda en

gaat over onze samenleving als geheel. PS|theater maakt de gevolgen daarvan invoelbaar voor velen, waaronder nieuwe generaties die hun eigen kansen of het gebrek daaraan nog niet overzien. Met het onderwijs is de eerste stap van het meerjarenplan WIJ, DE STAD, gezet. De komende jaren komen kansenongelijkheid op de arbeidsmarkt en de woningmarkt aan de orde. Wij hopen voor PS|theater en gunnen het Leiden en Nederland dat het meerjarenplan groots en meeslepend kan worden gerealiseerd.

Organisatorische en financiële reflectie

De Raad van Toezicht kijkt weer met bewondering en verbazing terug op het talent en het organiserend vermogen van het team van PS|theater. Het team slaat zich met weinig tijd en karige middelen door alle beslommingen van regelwerk, subsidieaanvragen en verhuizingen heen, terwijl het echte productiewerk eigenlijk alle aandacht verdient om de veldonderzoeken te laten resulteren in bijzondere voorstellingen en gedachtewisselingen. PS|theater loopt al jaren op het tandbot. Vlees is er niet meer, laat staan vet. Zonder structurele financiering van de gemeente Leiden (en bij voorkeur in de toekomst ook van Fonds Podiumkunsten) houdt PS|theater het goede werk niet langer vol.

Het college van B&W in Leiden spreekt graag over Fair Practice en biedt een luisterend oor voor de problematiek van PS|theater. Maar er is nog steeds geen toezegging voor meerjarige structurele subsidie waarmee PS|theater als voorziening normaal en tegen een eerlijke vergoeding in stand kan blijven. Een zwaar ingezet pleidooi richting de gemeenteraad heeft geleid tot specifieke aandacht voor PS|theater. Er is inmiddels een breed gedragen besef dat PS|theater structureel € 75.000 per jaar tekortkomt om theater te maken en haar medewerkers eerlijk te kunnen vergoeden. De gemeenteraad riep op 6 juli per motie het College op (met steun van 33 van de 38 raadsleden) om op zoek te gaan naar middelen om PS|theater structureel meer subsidie te kunnen uitkeren en de raad hierover te informeren bij de Begroting 2024. Wij als Raad van Toezicht zien sterk uit naar de uitkomst van deze zoektocht.

Samenstelling

In 2023 bestond de RvT uit Bastiaan Vinkenburg (voorzitter), Koen Brakenhoff (vice-voorzitter), Steven den Ouden (lid) en Suzanne Jsselmuiden (lid). Functies en nevenfuncties van de leden zijn opgenomen in H 4.3 | TEAM. Het streven is de RvT uit te breiden tot vijf leden die samen de benodigde competenties, netwerken en maatschappelijke

stromingen kunnen aanreiken aan het kernteam van PS|theater. Ondanks een aantal introducties en gesprekken hebben wij in 2023 geen passende kandidaat aan ons weten te binden.

Vergaderingen en overige werkzaamheden
De RvT en het bestuur hebben in 2023 vier keer vergaderd. De RvT hanteert een jaaragenda voor de vergaderingen die is gekoppeld aan de planning- en controlcyclus. Daarnaast hebben leden van de RvT gesproken met afzonderlijke bestuursleden, zowel over zakelijke aangelegenheden zoals vriendenwerving als over het persoonlijk welbevinden van de bestuursleden. Waar opportuun namen RvT-leden ook deel aan gesprekken met externe partners, zoals de gemeente Leiden. RvT-lid Steven den Ouden was in 2023 beschikbaar als vertrouwenspersoon binnen de RvT voor medewerkers.

Codes

PS|theater hanteert de Governance Code Cultuur en de Code Diversiteit & Inclusie en onderschrijft de Fair Practice Code. Het voldoen aan de Fair Practice Code is gezien de bescheiden financiële omvang van de organisatie een voortdurend punt van aandacht. De gemeente Leiden heeft al in 2022 informatie opgevraagd over de financiële situatie van PS|theater in relatie tot Fair Practice en toegezegd hier actie op te ondernemen, maar dat heeft zich ook in heel 2023 nog niet uitbetaald.

Bezoldiging

De leden van de Raad van Toezicht ontvangen voor hun werkzaamheden geen bezoldiging. De bezoldiging van de leden van het bestuur van PS|theater is gebaseerd op de cao Theater en Dans en voldoet daarmee aan de WNT-norm.

4.3 | TEAM

Het **kernteam** van PS|theater bestaat uit:

Pepijn Smit	artistiek leider en regisseur
Heleen Hameete	zakelijk leider
Erica Smits	dramaturg
Marijn Maurits	creatief producent

Daaromheen worden we aangevuld door een aantal vaste betrokken **freelance medewerkers en thetermakers**:

Rian Evers	theatermaker / muzikant
Tijs Huys	theatermaker
Tamar Lagas	theatermaker
Julia Schmitz	stadsverkenner
Maaïke Tjepkema	coördinator marketing

De **Raad van Toezicht** bestond in 2023 uit:

Bastiaan Vinkenburg - voorzitter (eerste benoeming: 19 dec 2019, tweede benoeming: 1 jan 2024, aftreiddatum: 1 jan 2028)

Koen Brakenhoff - vicevoorzitter (eerste benoeming: 1 jan 2017, tweede benoeming: 1 jan 2021, aftreiddatum: 1 jan 2025)

Steven den Ouden - lid (eerste benoeming: 1 mrt 2020, aftreiddatum: 1 mrt 2024)

Suzanne IJsselmuiden - lid (eerste benoeming: 1 apr 2021, tweede benoeming: 1 apr 2025, aftreiddatum: 1 apr 2029)

4.4 | 2023 WERD GEMAAKT DOOR...

Spelers en makers

Pepijn Smit, Heleen Hameete, Erica Smits, Maaïke Tjepkema, Julia Schmitz, Rian Evers, Tijs Huys, Marijn Maurits, Tamar Lagas, Ralf Gerritse, Brecht Hermans, Aron Goossens, Mieke Spaans, David Schwarz, Abdallah Omar Mohamed, Judith Schuur, Anne Reitsma, Joost van Dooren, Jiska Mensink, Iris van Lieshout, Wil van der Meer, Tamar Lagas, Jimmy Duits, Maartje Prins.

Studenten Studio Moio

Yassine, Jim, Tamara, Adnan, Florianne, Deega, Leon

Studenten Fontys Academie voor Theater

Kaat Antonis, Shirley Bak, Stef de Borst, Marjolein Bots, Naomi Madern, Noortje Postma, Anice de Raaff, Amber Schoonbrood

Mede mogelijk gemaakt door

Gemeente Leiden, Fonds 1818, VSB Fonds, Erfgoed Leiden e.o., Bestuurlijk Platform Groene Hart, Fontys Academy for the Arts, Theater na de Dam, Studio Moio en de 239 PS|Vrienden.

Speelplekken

Bureau Leerrecht, Cargill (Bergen op Zoom), Cargill (Egmond aan Zee), Cargill (Rotterdam), Daltonschool (Oegstgeest), Da Vinci College Kagerstraat, Da Vinci College Lammenschans, De Boerinn (Kamerick), Druckerfonds, FNV (Amsterdam), Gemeente Leiden (afdeling handhaving), Gemeente Leiden (gemeenteraad), Gemeente Leiden (Week van de gelijke kansen), Gemeente Rotterdam, Gemeente Utrecht, Hogeschool Leiden (Leren met de Stad), Hogeschool Leiden (PABO), International Community Arts Festival (Rotterdam), Internationale Schakel Klas, Kaasboerderij Captein (Zoeterwoude), Makerscentrale, MBO Rijnland (Sociaal Werk), MBO Theaterschool (Rotterdam), Ministerie van Financiën (Den Haag), Stadkamer (Zwolle), Studio Moio, VSB Fonds (Utrecht).

Speciale dank aan

De gezinnen die wij mochten volgen voor TWAALF, de leerlingen en docenten van Da Vinci Lammenschans, de verschillende onderwijsinstellingen in Leiden, alle mensen die we mochten spreken voor WIJ ZIJN DE STAD, ANDERS, NIET ZOMAAR VOORBIJ, de medewerkers van Fontys Academy for the Arts, de familie Kaptein, medewerkers van de Gemeente Leiden, studenten en medewerkers Studio Moio, vrienden en betrokkenen van stadsgezelschap PS|theater.

5 | TOELICHTING JAARREKENING 2023

Bij het indienen van het jaarplan 2023 hebben we aangegeven dat we blijven pleiten voor een verhoging van onze structurele subsidie van € 82163 (€ 75000 + indexatie) naar € 125000. De minimale basis om onze kernorganisatie en huisvesting te behouden. En met deze verhoging is nog lang niet voldaan aan de vereisten van Fair Pay.

Voor 2023 hebben we in aanvulling op deze € 82163 een project subsidie van € 50.000 gekregen vanuit de Impulsregeling Jongerencultuur. Heel erg fijn, maar omdat dit bedrag gelabeld was aan projecten voor jongeren, konden we dit niet inzetten voor de besteding van onze kernorganisatie. Dit is een groot punt van zorg en onzekerheid en daarom hebben we al in 2022 een aantal grote fondsen benaderd voor een substantiële ondersteuning van ons meerjarenproject over Kansen(on)gelijkheid. We blijven hierbij wel benadrukken dat het schrijven van deze aanvragen en het benaderen van deze fondsen grotendeels gebeurt met inzet van onbetaalde overuren van diezelfde kernorganisatie. Waarmee we naast medewerker ook sponsor zijn van ons eigen gezelschap. Maar daarmee doen we in feite iets wat volledig in strijd is met Fair Pay.

BALANS

2023 hebben we afgesloten met een positief exploitatieresultaat van € 53759. Dit is een geflatteerde uitkomst, omdat dit bedrag grotendeels gekoppeld is aan projecten die in 2023 zouden plaatsvinden, maar zijn doorgeschoven naar 2024. Daarnaast is een deel van dit bedrag (€ 27000) afkomstig van het doorberekenen van de werkzaamheden van onze artistiek leider voor externe opdrachten. Om die reden hebben we het positieve exploitatieresultaat slechts in bescheiden mate benut om

- onze algemene reserve met € 5115 te verhogen naar 10% van de structurele subsidie van de gemeente Leiden,
- een bedrag van € 21644 toe te voegen aan de bestemmingsreserve voor projecten
- en de € 27.000 aan inkomsten van de externe opdrachten te benutten voor uitbreiding van het dienstverband van onze artistiek leider in het jaar 2024, zodat hij voor dat jaar in ieder geval een dienstverband heeft dat voor 95% zijn daadwerkelijke uren beslaat.

NB: In 2023 hebben we met alle extra speelbeurten van WIJ ZIJN DE STAD voor bedrijven en organisaties, met het project voor Fontys én met de externe opdracht van ANDERS extra budget én werkgelegenheid gecreëerd. De meeste medewerkers die voor deze extra projecten hebben gewerkt zijn hiervoor ook in 2023 uitbetaald. Dit geldt nog niet voor de artistiek leider, die er de voorkeur aan gaf om zijn extra verdiensten voor 2023 in 2024 te benutten voor tijdelijke uitbreiding van zijn vaste contract (0,6 fte) naar 0,9 fte.

EXPLOITATIE

In 2023 kwam een extra vraag vanuit het Bestuurlijk Platform Groene Hart om in het kader van hun 75 jarig bestaan een speciale productie te maken: ANDERS. Omdat deze productie niet in ons jaarplan 2023 stond opgenomen, moesten we onze planning aanpassen en onze eigen projecten TWAALF, ZESTIEN en 21jarigen opschuiven. Daardoor zijn er de nodige verschillen opgetreden tussen de begroting en de uiteindelijke jaarrekening.

Baten

- De eigen inkomsten zijn stukken hoger dan begroot. Dit komt door de hoge uitkoop die het Bestuurlijk Platform Groene Hart heeft betaald voor de productie en uitvoering van ANDERS en door de toename van het aantal speelbeurten van WIJ ZIJN DE STAD. De Eigen inkomsten vanuit private middelen zijn een stuk lager dan begroot. We waren voor 2023 uitgegaan van een flinke bijdrage van private fondsen. De toezegging van die bijdrage hebben we ook gekregen, maar zowel het VSB fonds als Fonds 1818 hebben aangegeven niet het volledig toegekende bedrag in 1 x uit te betalen, maar in deelbetalingen voor de komende 3 of 4 jaar.
- De bijdragen vanuit publieke middelen zijn hoger vanwege een extra subsidie voor 2023 én 2024 vanuit de Impulsregeling Jongerencultuur van de gemeente Leiden.

Lasten

- De beheerlasten personeel zijn iets hoger dan begroot ivm extra inkomsten en werkzaamheden t.b.v. de externe opdrachten.
- Beheerslasten materieel: De kosten voor de huur zijn iets hoger dan begroot, omdat we halverwege het jaar weer moesten verhuizen en vanaf juli een werkruimte én kleine opslag in de MakersCentrale konden huren.
- Activiteitenlasten personeel voorbereiding: zijn lager dan begroot. Dit heeft te maken met het

verplaatsen van ZESTIEN en EENENTWINTIG naar 2024. Dit is vooral zichtbaar in de substantieel lagere kosten voor vormgeving. Daar staat tegenover dat we meer kosten hebben gemaakt voor de producent, wat weer te maken heeft met de toename van het aantal speelbeurten van WIJ ZIJN DE STAD, de productie van ANDERS en de daarmee samenhangende planning en voorbereiding.

- Activiteitenlasten personeel uitvoering: zijn weer hoger dan begroot i.v.m. de enorme toename van het aantal speelbeurten van WIJ ZIJN DE STAD. De kosten voor de gastmakers zijn weer lager omdat we een aantal projecten naar 2024 hebben verplaatst.
- De materiële kosten zijn zowel voor de voorbereiding als voor de uitvoering lager dan begroot. De productie ANDERS speelde op het weiland en had weinig decor en kostuums nodig, en de kosten voor de projecten ZESTIEN en EENENTWINTIG worden pas in 2024 gemaakt.
- Marketingkosten zijn ook lager dan begroot, omdat we voor ANDERS maar 3 openbare voorstellingen hadden en voor WIJ ZIJN DE STAD geen publiekswerving hoeven te doen. Daarnaast zijn de speelbeurten en daarmee de publiciteit voor de projecten ZESTIEN en 21jarigen pas voor 2024 gepland.